

Sygn. akt: III AUa 709/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 kwietnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Lucyna Guderska (spr.)

Sędziowie: SSA Mirosław Godlewski

SSA Jolanta Wolska

Protokolant: st. sekr. sądowy Joanna Sztuka

po rozpoznaniu w dniu 23 kwietnia 2014 r. w Łodzi

sprawy **N. B.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.**

o rentę socjalną,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku

z dnia 2 marca 2012 r., sygn. akt: VI U 180/11,

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym i oddala odwołanie;**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Płocku radcy prawnemu A. G. kwotę 147,60 (sto czterdzieści siedem 60/100) złotych tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w drugiej instancji.**

Sygn. akt III AUa 709/12

UZASADNIENIE

N. B. złożyła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. z dnia 31 grudnia 2010 r., odmawiającej wnioskodawczyni prawa do renty socjalnej. Wniosła o jej zmianę.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Zaskarżonym wyrokiem z 2 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w Płocku w pkt 1 zmienił decyzję ZUS i przyznał N. B. prawo do renty socjalnej od 1 października 2010 r. na stałe.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło na tle następującego stanu faktycznego:

N. B., urodzona (...), w dniu 11 października 2010r. złożyła wniosek o prawo do renty socjalnej.

U N. B. występuje łysienie plackowate, które pojawiło się w 3 roku życia po przebytej infekcji grypowej. Takie schorzenie skóry według wiedzy medycznej nie rokuje poprawy i odrostów włosów, lecz nie powoduje całkowitej niezdolności do pracy. Ponadto odwołująca cierpi na głuchoniemotę od dzieciństwa oraz niski poziom rozwoju umysłowego. Tego rodzaju dysfunkcja organizmu sprawia, że wnioskodawczyni jest całkowicie niezdolna do pracy. Jej funkcjonowanie społeczne jest niesamodzielne. Zna język migowy, lecz nie wszystkie gesty. Na piśmie ma problemy ze zrozumieniem znaczenia różnych słów oraz złożeniem logicznych zdań. Nie posiada umiejętności porozumiewania z otoczeniem społecznym. Dysfunkcja ta jest trwała i w kategoriach psychologicznych nie rokująca na uzyskanie przez wnioskodawczynię zdolności do pracy.

Dokonując oceny dowodów Sąd Okręgowy wskazał, że o wyniku sprawy zadecydowała treść opinii sporządzonej przez biegłego specjalistę psychologii klinicznej G. B.. Opinia ta została uznana za logiczną, spójną i jednoznaczną. Z wydanej opinii wynika jednoznacznie, że N. B. z powodu głuchoniemoty od dzieciństwa oraz niskiego poziomu rozwoju umysłowego jest osobą trwale i całkowicie niezdolną do pracy. Sąd zaznaczył, że organ rentowy nie złożył do w/w opinii zastrzeżeń w określonym terminie. Stąd też wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego psychologa i psychiatry, który wpłynął w dniu 19 grudnia 2011 r. nie został uwzględniony.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał odwołanie za zasadne. Zauważy, że ustalony w sprawie stan faktyczny pozwala na nie budzące jakichkolwiek wątpliwości stwierdzenie, iż stan zdrowia N. B. czyni ją trwale całkowicie niezdolną do pracy. Tym samym odwołująca spełnia podstawową przesłankę przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy określonej w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej w związku z art. 12 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dotyczącej stanu zdrowia. Wnioskodawczyni z powodu naruszenia sprawności organizmu, które nastąpiło przed ukończeniem 18 roku życia jest trwale całkowicie niezdolna do pracy. Jej funkcjonowanie jako osoby wykonującej jakiegokolwiek zatrudnienie, również w zakładzie pracy chronionej, jest niemożliwe z powodu braku rozumienia w sferze rozumienia poleceń, wykonywania poleceń w sposób prawidłowy, komunikowania się w sprawie wydanych poleceń, rozumienia złożonych sytuacji społecznych czy też podporządkowania się do nich. Wnioskodawczyni w ramach posiadanych kwalifikacji nie opanowała umiejętności wykonywania zawodu, do którego przygotowywana była w szkole.

Apelację od wyroku złożył organ rentowy. Zarzucił Sądowi pierwszej instancji:

1. naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej w związku z art. 12 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i przyjęcie, że N. B. spełnia warunki do przyznania renty, pomimo iż stan zdrowia odwołującej nie uzasadnia stwierdzenia całkowitej niezdolności do pracy;
2. naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności art. 217 § 2 k.p.c., art. 227 k.p.c. i art. 286 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego psychologa i psychiatry, zgłoszonego przez organ rentowy na okoliczność, która została dostatecznie wyjaśniona, a która ma istotne znaczenie dla sprawy.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania od zaskarżonej decyzji, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Pełnomocnik z urzędu odwołującej wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów pomocy prawnej.

Sąd Apelacyjny odmiennie niż Sąd Okręgowy ustalił, że odwołująca jest częściowo niezdolna do pracy, nie jest natomiast całkowicie niezdolną do pracy. Cierpi od urodzenia na głuchoniemotę, która sprawia, że porozumiewa się z otoczeniem z dużą trudnością. Może jednak wykonywać proste prace (sprzątaczką, pakowaczką) nie wymagające żadnych kwalifikacji. Trudności komunikujące nie stanowią tu rzeczywistego ograniczenia w rozumieniu i

przekazywaniu poleceń. Ubezpieczona jest lekko upośledzona umysłowo, w połączeniu z głuchoniemotą ogranicza to jej umiejętność komunikowania się z otoczeniem i funkcjonowanie w różnych sferach życia. Jednakże jest w stanie zrozumieć istotę i cel pracy. N. B. nie przejawia objawów choroby psychicznej. Upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim nie stanowi przeszkody w wykonywaniu niskokwalifikowanych prac.

(opinia otolaryngologa k. 187 – 188 odwrót, opinia psychologa G. J. k. 195 – 196, opinia psychiatry G. P. (1) k. 197 – 199, uzupełniająca opinia otolaryngologa, psychologa i psychiatry 8 min. – 26 min. rozprawy z dnia 23 kwietnia 2014 r.)

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna i skutkuje zmianą zaskarżonego wyroku.

Renta socjalna przewidziana w art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. 2003 r., Nr 135, poz. 1268 z zm.) ma charakter świadczenia zabezpieczającego, a jej celem jest kompensowanie braku możliwości nabycia uprawnień do świadczeń z systemu ubezpieczenia społecznego ze względu na to, że całkowita niezdolność do pracy powstała przed wejściem na rynek pracy. Świadczenie przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało: przed ukończeniem 18 roku życia, w trakcie nauki lub nauki w szkole wyższej przed ukończeniem 25 roku życia lub w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. Ustalenia całkowitej niezdolności do pracy dokonuje się na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2009 r., Nr 153, poz. 1227 z zm.) stosując odpowiednio m.in. art. 12-14 tej ustawy (art. 5 i 15). Przepis art. 12 ust. 1 ustawy emerytalnej stanowi, że niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu, przy czym całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy. W orzecznictwie (por. wyrok z dnia 8 kwietnia 2008 r. Sądu Najwyższego I UK 264/07 M.P.Pr. 2008/10/548, wyrok z dnia 9 marca 2006 r. Sądu Najwyższego II UK 98/05 OSNP 2007/5-6/77) wskazuje się, że dokonując analizy pojęcia "całkowita niezdolność do pracy", należy brać pod uwagę zarówno kryterium biologiczne (stan organizmu dotkniętego schorzeniami naruszającymi jego sprawność w stopniu powodującym całkowitą niezdolność do jakiejkolwiek pracy), jak i ekonomiczne (całkowita utrata zdolności do zarobkowania wykonywaniem jakiejkolwiek pracy). Osobą całkowicie niezdolną do pracy jest więc osoba, która spełniła obydwa te kryteria, a więc jest dotknięta upośledzeniem zarówno biologicznym, jak i ekonomicznym.

Sąd Okręgowy, w oparciu o opinie biegłej psycholog G. B., uznał, że odwołująca jest całkowicie niezdolna do pracy. W ocenie biegłej odwołująca, która jest osobą głuchą i niemą od urodzenia, intelektualnie funkcjonującą na poziomie upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim, nie jest w stanie wykonywać jakiejkolwiek prac, przede wszystkim z uwagi na niemożność komunikowania się z otoczeniem na poziomie zapewniającym funkcjonowanie w społeczeństwie. Organ rentowy nie zgodził się z tą oceną, podnosząc, że jest ona sprzeczna z orzeczeniem komisji lekarskiej ZUS, a także z wnioskami innej biegłej psycholog – K. O.. Istnienie w sprawie dwóch sprzecznych opinii powinno skutkować przeprowadzeniem dowodu z opinii trzeciego biegłego, jednakże Sąd Okręgowy taki wniosek organu rentowego oddalił z przyczyn formalnych. Przez to Sąd nie wyjaśnił spornej okoliczności mającej istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i w konsekwencji niezgodnie z przepisami prawa uznał, że odwołująca nabyła prawo do renty socjalnej, pomimo że nie spełniła ku temu koniecznych przesłanek – nie jest bowiem osobą całkowicie niezdolną do pracy.

Sąd Apelacyjny, po dokonaniu analizy wyników dotychczasowego postępowania dowodowego, dostrzegł konieczność jego uzupełnienia. Po pierwsze zasadniczo ustalenie w zakresie stopnia naruszenia sprawności organizmu mającego rzutować na brak zdolności do pracy wymaga wiadomości specjalnych i zasadniczo może być stwierdzone tylko przez biegłych lekarzy. Uznać zatem należy, że konieczna w sprawie byłaby nie tylko opinia kolejnego psychologa, ale i biegłego z zakresu psychiatrii, z którego Sąd Okręgowy w ogóle „nie skorzystał”. Po drugie występujące w opiniach psychologicznych sprzeczności są jednak istotne i wymagają dokładniejszego wyjaśnienia. Dlatego też Sąd Apelacyjny

przeprowadził postępowanie dowodowe w tym kierunku. Dopuścił dowód z opinii psychiatry J. K., a następnie, w związku z wnioskami dowodowymi pełnomocnika odwołującej i podniesionymi zarzutami, dowód z opinii innych biegłych psychologa i psychiatry G. J. i G. P. (1). Z uwagi na stwierdzoną u wnioskodawczyni głuchoniemotą zasadnym było także zasięgnięcie opinii biegłego otolaryngologa.

Psycholog G. J. stwierdziła, że odwołująca jest lekko upośledzona umysłowo. W połączeniu z głuchoniemotą ogranicza to jej umiejętność komunikowania się z otoczeniem i funkcjonowanie w różnych sferach życia. Osoba upośledzona w stopniu lekkim jest jednak w stanie komunikować się z innymi osobami. Notuje się obniżenie funkcjonowania pamięci bezpośredniej wzrokowej i umiejętności uczenia się. Odwołująca nie jest samodzielna we wszystkich czynnościach społecznych, ale jest w stanie zrozumieć ideę i istotę stosunku pracy, co wynika z zasobu słów, wiadomości społecznych, poziomu rozumienia sytuacji społecznych. Psychiatra G. P. (1) zauważył, że obniżenie sprawności intelektualnej do poziomu lekkiego upośledzenia umysłowego w połączeniu z głuchoniemotą od urodzenia nie stanowi przeszkody w wykonywaniu jakiejkolwiek pracy. Biegły podkreślił, że u odwołującej nie stwierdza się objawów choroby psychicznej a nadto, że odebrała ona wykształcenie i przygotowanie do zawodu adekwatne do jej możliwości komunikowania się z otoczeniem. Jej niesprawność ma głównie charakter otolaryngologiczny. Natomiast obniżenie poziomu intelektualnego w stopniu lekkim samo w sobie nie powoduje niezdolności do pracy. Jej upośledzenie nie wymagało leczenia. Była w stanie ukończyć szkołę przygotowującą osoby głuchonieme do zawodu. Nie ma przeszkód w wykonywaniu prostych prac, odwołująca jest w stanie zrozumieć istotę takich prostych prac i jest w stanie taką pracę świadczyć. O. stwierdził, że badana może, choć z trudnościami, porozumiewać się z otoczeniem, a jej głuchoniemota nie stanowi przeszkody w wykonywaniu prostych prac dostępnych dla osób dotkniętych tym schorzeniem takich jak sprzątaczką, pakowaczką. Odnośnie zdolności porozumiewania się osoby dotkniętej takim schorzeniem a nadto lekko upośledzonej umysłowo biegły zauważył, że ewentualne trudności nie stanowią rzeczywistego ograniczenia przy wydawaniu i odbieraniu poleceń co do niskokwalifikowanych prac, przy czym dotyczy to nie tylko zakładów pracy chronionej lecz i otwartego rynku pracy.

Tak uzupełnione postępowanie dowodowe nie dało podstaw do przyjęcia, że odwołująca jest osobą całkowicie niezdolną do pracy. Jak już wspomniano Sąd Okręgowy ustalił fakt odmienny, opierając się na opinii tylko biegłej psycholog, która uznała, że głuchoniemota w połączeniu z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, tak ogranicza sprawność komunikacji i funkcjonowania w społeczeństwie, iż nie jest możliwe świadczenie przez ubezpieczoną jakiejkolwiek pracy. Konkluzji takiej nie potwierdził jednak ani otolaryngolog, ani też psychiatra bazujący na wnioskach psychologa. Psycholog G. J. wskazała, że odwołująca funkcjonuje na poziomie upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim, istnieją trudności w komunikowaniu się z nią. Jest jednak w dużym stopniu samodzielna, jest w stanie zrozumieć istotę stosunku pracy, wykonywać polecenia. Biegła wyjaśniła przy tym, że nieco gorsze ogólne wyniki są zapewne przejawem pełniejszego badania przez nią przeprowadzonego, nie wpływają one jednak na ostateczną ocenę możliwości psychicznych i umysłowych odwołującej. Trzeba tu zauważyć, że przesądzające jednak znaczenie ma na tym obszarze opinia psychiatry. G. P. (1) wyraźnie zaś podkreślił, że niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim nie stanowi sama w sobie o niemożności wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia. To upośledzenie nie wymagało leczenia, nie ma objawów choroby psychicznej. Odwołująca jest w stanie zrozumieć polecenia, wykonywać je. Biegły podkreślił, że schorzenia dotyczące sfery umysłowej mają tu podrzędne znaczenie w stosunku do głównego problemu odwołującej jaką jest głuchoniemota. Tu zaś otolaryngolog jednoznacznie podkreślił, że dla osoby głuchej i niemej nie ma przeszkód w wykonywaniu prostych prac, także na otwartym rynku pracy, takich jak sprzątaczką czy pakowaczką. Biegły odniósł się także do ewentualnych kłopotów w porozumiewaniu się, zaznaczając, że w przypadku takich niskokwalifikowanych prac nie ma realnych ograniczeń w porozumieniu się pracownika z pracodawcą na poziomie koniecznym do zrozumienia polecenia i wykonania pracy. Z tą konkluzją należy się zgodzić. Warto przy tym zauważyć, na co zwrócił uwagę biegły G. P. (1), że odwołująca ukończyła specjalną szkołę przygotowującą do wykonywania zawodu przez osoby dotknięte głuchoniemotą. Należy zatem zakładać, że faktycznie nie istnieją niedające się pokonać przeszkody w komunikacji, w zrozumieniu zadania pracowniczego i jego wykonywaniu. Oceny tej nie zmieniają słabe wyniki osiągnięte przez odwołującą – mimo wszystko ukończyła ona szkołę. Mając zatem na względzie jednoznaczne w swej treści opinie psychiatry G. P. (2) (tożsamy zresztą wniosek postawiła także psychiatra J. K.) i otolaryngologa uzasadnionym było ustalenie, że odwołująca nie doznaje ograniczenia sprawności

organizmu w stopniu skutkującym całkowitą niezdolnością do pracy. Warto tu zresztą zauważyć, że wniosek przeciwny wpływał jedynie z opinii psychologa G. B.. Ustaleń w tym zakresie dokonuje się w oparciu o opinie biegłych lekarzy odpowiednich dziedzin medycyny, co sprawia że opinia psychologa ma jedynie znaczenie pomocnicze dla oceny dokonywanej przez psychiatrę.

Sąd Apelacyjny oddalił wniosek pełnomocnika odwołującej o dopuszczenie dowodu z opinii nowych biegłych psychologa i psychiatry oraz otolaryngologa, bowiem dotychczasowe opinie biegłych: G. J., G. P. (1) oraz A. L., w szczególności uzupełniające, są wyczerpujące i nie ma potrzeby prowadzenia dalszego postępowania dowodowego w tym kierunku, zwłaszcza że biegli wypowiedzieli się co do obu nakładających się schorzeń.

Podsumowując – z punktu widzenia kryterium biologicznego tj. stanu organizmu dotkniętego schorzeniami naruszającymi jego sprawność, nie można stwierdzić by powodowały one całkowitą niezdolność do jakiegokolwiek pracy. Oznacza to, że odwołująca nie jest całkowicie niezdolna do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy emerytalnej.

W takim zaś przypadku zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej jest jak najbardziej zasadny. Odwołująca nie mogła nabyć prawa do tego świadczenia, skoro nie spełniła podstawowej ku temu przesłanki.

Mając to na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie od prawidłowej odmownej decyzji ZUS.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu Sąd Apelacyjny orzekł mając na względzie art. 29 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (j.t. Dz.U.2009.146.1188 z zm.) oraz § 2, § 19 i § 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (j.t. Dz.U.2013.461 z zm.).